

2021-2022

wijzers in onderwijs

ACTIEF BURGERSCHAP

**Basisschool:
De Toermalijn**

1. Inleiding

Met het wetsvoorstel 'Verduidelijking burgerschap in het funderend onderwijs' wordt de wettelijke burgerschapsopdracht voor scholen minder vrijblijvend en wordt verduidelijkt wat precies wordt verwacht van scholen op dit vlak. Met het wetsvoorstel wordt er wel een gemeenschappelijke verbindende kern verplicht gesteld voor alle scholen waarop het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar dient te richten.

Om op een constructieve en vreedzame manier samen te kunnen leven, is het nodig dat we de spelregels van de samenleving kennen en delen. Kinderen worden niet geboren met een "democratisch gen" en krijgen niet altijd vanzelfsprekend vanuit huis kennis en respect mee voor de basiswaarden van onze samenleving. Dit vraagt van scholen leerlingen kennis en respect voor de basiswaarden bij te brengen en ze uit te dagen dagelijks met de essentie van die basiswaarden te oefenen. Scholen zijn belangrijke ontmoetingsplaatsen. Juist de omgang met medeleerlingen die anders zijn of andere denkbeelden op na houden, stelt leerlingen in staat een onderlinge verdraagzame houding te ontwikkelen.

Burgerschap kan op verschillende manieren worden ingevuld. De scholen van Wijzers in Onderwijs zullen hierbij hun eigen accenten leggen. In dit beleidskader wordt het raamwerk neergelegd van waaruit de scholen kunnen handelen. De uitgangspunten zoals neergelegd in de wet zijn bepalend. Daarnaast vraagt de identiteit van onze stichting om eigen accenten.

2. Wat is burgerschap?

Actief burgerschap is de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de Nederlandse samenleving en daaraan een actieve bijdrage te leveren. Sociale cohesie legt de nadruk op gelijkwaardigheid en gedeelde waarden ongeacht ieders achtergrond. Het gaat om het leren samenleven met elkaar. Dat alle burgers deelnemen aan de maatschappij en bekend zijn met en betrokken bij uitingen van de Nederlandse cultuur in haar verscheidenheid.

Burgerschap is een formele taak van het onderwijs waarbij leerlingen leren na te denken over de betekenis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en jezelf daartoe leren te verhouden. Wat deze waarden precies betekenen en hoe zij zich tot elkaar verhouden is voor meerdere uitleg vatbaar en onderwerp van discussie. Dat biedt scholen de mogelijkheid om eigen accenten te leggen. Hieruit ontstaat ruimte om invulling te geven aan de eigen identiteit en onderwijsvisie.

Burgerschapsonderwijs gaat over de ontwikkeling van leerlingen tot democratische burgers. Zij krijgen daarvoor kennis en vaardigheden aangeboden, ze worden gestimuleerd eigen opvattingen te ontwikkelen en een democratische houding te vormen. De kern wordt gevormd door democratie en diversiteit, afgeleid van de wettelijke opdracht.

Burgerschapsonderwijs rust leerlingen toe om op basis van eigen idealen, waarden en normen te functioneren in een democratische en diverse samenleving.

Burgerschapsonderwijs draagt bij aan het ontwikkelen van het vermogen en de bereidheid om binnen de kaders van de democratische rechtsstaat een bijdrage te leveren aan de instandhouding of verdere ontwikkeling van een democratische cultuur.

Burgerschap is wat leerlingen moeten kennen en kunnen om te leren functioneren in een democratische en diverse samenleving. Het gaat bij burgerschapsvorming om (de ontwikkeling van) de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de Nederlandse democratische samenleving.

Bij burgerschapsonderwijs staan drie basiswaarden centraal die van belang zijn in de democratische, pluriforme samenleving: vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Ook leren de leerlingen over historische contexten waar de drie basiswaarden, maar ook democratie en de democratische rechtsstaat uit zijn voortgekomen.

Wat verandert er op 1 augustus 2021?

Het is de eerste keer dat een landelijk curriculum voor burgerschapsonderwijs is uitgewerkt. Een gemeenschappelijke taal en de samenhang met andere leergebieden heeft het leergebied concreter gemaakt voor alle niveaus in het primair en voortgezet onderwijs. Hiermee is burgerschapsonderwijs eenvoudig in alle schooltypes te herkennen en te integreren en ontstaat er een doorlopende leerlijn. Er zijn tien bouwstenen beschreven: vrijheid en gelijkheid, macht en inspraak, democratische cultuur, identiteit, diversiteit, solidariteit, digitaal samenleven, duurzaamheid, globalisering en technologisch burgerschap. Daarbij is het uitgangspunt dat scholen richting wordt gegeven met voldoende ruimte voor een eigen invulling.

Voor leerlingen is de school een oefenplaats voor democratie en het omgaan met diversiteit. Leerlingen leren hoe ze actief kunnen meedoen in een democratische cultuur. Ze leren over besluitvormingsprocessen en de invloed die zij hierop kunnen uitoefenen – passend bij hun situatie en mogelijkheden.

Burgerschapsonderwijs daagt leerlingen ook uit om verbanden te leggen tussen hun eigen leefwerelden en grotere (mondiale) maatschappelijke vraagstukken. Het gaat om globalisering, duurzaamheid en technologie. Leerlingen leren kritisch na te denken en te reflecteren op complexe, vaak ethisch geladen vraagstukken. Door het ontdekken van mogelijkheden om zelf iets te doen aan deze vraagstukken, ontwikkelen leerlingen een actieve houding. Zij leren in gesprek te gaan met anderen en elkaars standpunten te bevragen. Zo ontwikkelen zij hun eigen opvattingen.

3. Kerndoelen

In het algemeen zijn veel kerndoelen –direct, zijdelings of in voorwaardelijke sfeer– met burgerschap en integratie verbonden. De kerndoelen kunnen daarmee worden beschouwd als een nadere invulling van de in de wet geformuleerde opdracht. Voor wat betreft de voornaamste met burgerschap verbonden doelen gaat het voor het primair onderwijs om de volgende kerndoelen:

- Kerndoel 36: De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.
- Kerndoel 37: De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
- Kerndoel 38: De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Andere kerndoelen die gerelateerd worden met burgerschap zijn kerndoel 34, 35, 39. Ook 47 en 53 kunnen in verband worden gebracht. Buiten het leergebied OJW zijn er ook kerndoelen Nederlandse Taal die relevant zijn, waar aandacht is voor discussie, informeren en mediawijsheid. Met name kerndoel 3 en 6.

4. Toezicht op burgerschap

Het toezicht van de inspectie is onderdeel van de toezichtkaders voor primair en voortgezet onderwijs en de expertisecentra en wordt ingevuld aan de hand van twee kwaliteitsindicatoren: 'kwaliteitszorg' en 'onderwijsaanbod'.

Kwaliteitszorg

De indicator 'kwaliteitszorg' bevat elementen met betrekking tot de borging van de kwaliteit van burgerschaps- gerelateerd onderwijs. De inspectie beoordeelt vier aandachtspunten. Zo is van belang dat:

1. scholen een visie hebben op de bijdrage die ze aan burgerschap wil leveren en aangeven welke burgerschapscompetenties ze aan leerlingen wil meegeven. Vervolgens gaat het om de vertaling naar de leerdoelen die de scholen met hun onderwijs bereiken willen, en de formulering van een samenhangend, planmatig onderwijsaanbod waarmee die doelen bereikt kunnen worden;
2. scholen transparant zijn en in hun schoolplan en schoolgids verantwoorden hoe burgerschap wordt ingevuld;
3. scholen door regelmatige evaluatie nagaan of de beoogde doelen worden gerealiseerd.
4. scholen hun aanbod afstemmen op specifieke omstandigheden in en rond de scholen, die van belang kunnen zijn voor burgerschap en integratie of deze onder druk kunnen zetten. Van belang is dat scholen inzicht hebben in de aan burgerschap en integratie gerelateerde opvattingen, houdingen en gedragingen van leerlingen, met inbegrip van het voorkomen van intolerantie, extremistische ideeën, discriminatie en dergelijke. Een element is ook dat de scholen alert zijn op risico's die zich op dit vlak kunnen voordoen, bijvoorbeeld als er sprake is van tendensen tot onverdraagzaamheid of radicalisering onder leerlingen of in de omgeving waarin leerlingen opgroeien.

Vervolgens is van belang dat scholen daar met hun onderwijs zo nodig op inspelen. De indicator 'kwaliteitszorg' wordt als voldoende beoordeeld wanneer de visie en planmatige invulling daarvan (punt 1), de verantwoording (punt 2) en de aandacht voor risico's en afstemming van het aanbod op de specifieke omstandigheden in en rond de scholen niet ontbreken (punt 4).

Onderwijsaanbod

Met de indicator 'onderwijsaanbod' wordt beoordeeld of scholen onderwijs aanbieden dat gericht is op:

1. de bevordering van de *sociale competenties*;
2. openheid naar de *samenleving en de diversiteit daarin*, alsmede van bevordering van deelname aan en betrokkenheid bij de samenleving;
3. bevordering van *basiswaarden* en van de kennis, houdingen en vaardigheden voor participatie in de democratische rechtsstaat;
4. een leer- en werkomgeving waarin burgerschap *zichtbaar* is en die de leerlingen mogelijkheden biedt om daarmee zelf te oefenen.

De indicator 'onderwijsaanbod' wordt als voldoende beoordeeld wanneer twee van deze aandachtspunten op de scholen aanwezig zijn. Daarbij geldt bovendien dat het onderwijs (of andere uitingen van de scholen) in geen geval in strijd mag zijn met basiswaarden van de democratische rechtsstaat.

5. Missie Wijzers in Onderwijs

5.1 Wijzers in Onderwijs - visie op actief burgerschap

Leerlingen groeien op in een steeds complexere, pluriforme maatschappij. Onze organisatie en onze scholen vinden het van belang leerlingen op een goede manier voor te bereiden op de eeuw waarin ze leven. Onze leerlingen maken nu al deel uit van de samenleving.

Belangrijkste waarden hierbij zijn: veiligheid, betrokkenheid, (zelf)vertrouwen en verantwoordelijkheid. Onze normen zijn gedragsregels; opvattingen over hoe iedereen op onze scholen met elkaar omgaat. Onze katholieke levensovertuiging is daarbij een inspiratiebron voor de waarden en normen van waaruit wij het onderwijs in onze organisatie vormgeven. We handelen hierbij altijd vanuit respect.

Iedereen in onze organisatie benadert elkaar positief, we geven elkaar gepaste aandacht, we luisteren naar elkaar, we zijn eerlijk en (onder)steunen elkaar. Op onze scholen leren we samen te leven met anderen. Middels het integreren en uitvoeren van actief burgerschap willen wij onze leerlingen extra brede kennis en verantwoordelijkheidsbesef voor hun gezondheid en hun omgeving meegeven. Van groot belang hierbij is om hierbij samen op te trekken met alle ouders.

5.2 Hoofddoelen

Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:

- a) Het bijbrengen van respect voor en kennis van basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens; en
- b) Het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de Nederlandse democratische samenleving.

Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het derde lid, onderdeel a, en creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met deze waarden.

Hoofddoelen op stichtingsniveau:

1. We voeden onze leerlingen op tot fatsoenlijke evenwichtige mensen die respectvol vanuit onze waarden en normen omgaan met de medemens.
2. We voeden onze leerlingen op tot personen die weten wat democratie inhoudt en die daar ook naar handelen. Ze leren hun mening over maatschappelijke thema's te verwoorden.
3. We voeden onze leerlingen op tot mensen die "meedoen", die actief betrokken willen zijn op de samenleving en die gericht zijn op samenwerking. Ze leren organisatorische vaardigheden en kunnen verantwoordelijkheid nemen voor anderen.
4. We voeden onze leerlingen op tot personen die kennis hebben van en respect hebben voor andere opvattingen en overtuigingen (religies). Leerlingen kunnen in de school oefenen in het leren samenleven met elkaar.
5. We richten ons op algemene ontwikkeling en geven onze leerlingen culturele bagage mee voor het leven.
6. We richten ons op kennis en inzicht t.a.v. het milieu
7. We richten ons op het kind elders in de wereld; kennismaking met ontwikkelings samenwerking

6 De visie van onze school over burgerschap

6.1 Hier staan wij voor:

De kernwaarden waar we als Toermalijn voor staan zijn: Plezier, Duidelijkheid, Samen en Groeien. De slogan van de school is: "Ga je mee? Dan gaan we samen!"

Met deze kernwaarden en slogan geven wij al aan dat we het belangrijk vinden, hoe verschillend we ook zijn, dat we er samen voor willen zorgen dat we het fijn hebben met elkaar. Elkaar helpen, elkaar steunen, elkaar aanspreken, etc.

We zijn allemaal verschillend, maar zullen elkaar wel accepteren. De leerlingen weten duidelijk waar we voor staan en wat we van de kinderen verwachten. De grondwet op De Toermalijn is: Zorg goed voor jezelf, zorg goed voor een ander en zorg goed voor de omgeving. Dit dragen wij uit door de hele school. Hierin geven de professionals het voorbeeld en spreken we iedereen aan die zich niet aan deze grondwet houdt, maar we spreken ook iedereen aan die zich er wel aan houdt. Iedereen krijgt bij ons de kans om zich te ontwikkelen tot zelfredzame burger, zodat hij/zij zich ook buiten deze oefenplaats kan redden.

Wij zijn een vreedzame school, dit laten we niet alleen maar zien in de lessen van De Vreedzame School, maar ook op andere momenten laten we dit terugkomen. Door de regels en de taal die tijdens de lessen aan bod komen ook op andere momenten in te zetten, momenten waar ze nodig zijn.

De school als oefenplaats:

Op onze school wordt burgerschapsonderwijs vorm gegeven binnen de kaders van de wet. De belangrijkste basis is voor ons de context van de school. Als we spreken over burgerschapsonderwijs in de basisschool benoemen we vaak dat de school de 'ideale oefenplaats is voor leerlingen'. Ons burgerschapsonderwijs richt zich dan ook op de eigen schoolcontext, de leerlingen die onze school bezoeken, wat we leerlingen willen meegeven en welke vraagstukken er leven in en om de school.

Vak-integratie en het gesprek:

Burgerschapsvorming zit op onze school verweven in vakgebieden als sociaal-emotionele vorming, zaakvakken, cultuuronderwijs en taal bijvoorbeeld. Wij kiezen er bewust voor om burgerschapsvorming te integreren in ons dagelijkse onderwijsaanbod, en dus niet aan te bieden als apart vak, zoals in het voortgezet onderwijs bijvoorbeeld wel gebeurt. Het gesprek aangaan met leerlingen (of door leerlingen zelf) is voor ons de meest waardevolle oefening. Zo spelen wij in op vraagstukken die spelen in de maatschappij (wat speelt er in onze buurt en in de wereld?), maar gaan wij ook in gesprek over vraagstukken die bij de leerlingen zelf leven. De verschillende culturele achtergronden (indien aanwezig) in de groep zijn bijvoorbeeld al een mooie aanleiding voor gesprekken in de dagelijkse praktijk.

Leerkrachten creëren een pedagogisch veilig klimaat in hun groep/op school wat een goede basis is voor burgerschapsvorming. De leerkracht heeft een voorbeeldfunctie en zorgt ervoor dat we op een respectvolle manier met elkaar omgaan.

6.2 Dit is onze school

Ons voedingsgebied is Maasbracht en telt ongeveer 7200 inwoners. We merken dat ook ouders van andere dorpen De Toermalijn weten te vinden. Maasbracht is een dorp waar veel schippers wonen, ook ligt er een internaat. Dit zorgt ervoor dat er in Maasbracht schipperskinderen opgroeien. Deze kinderen zitten voornamelijk op De Toermalijn. De school kent een goed afspiegeling van de maatschappij. We hebben allerlei culturen op school, maar de meeste kinderen komen voornamelijk uit gezinnen met een Nederlandse afkomst.

In het gebouw is naast de basisschool een peutergroep met VVE aanbod, een ontwikkelgroep van PSW, een kinderopvang, een buitenschoolse opvang en de bibliotheek.

We hebben op school een actieve en betrokken ouderraad en medezeggenschapsraad.

Ouders ondersteunen onze school met hulp bij activiteiten, vieringen, klankbordgroep, gastlessen en acties. Wanneer we activiteiten organiseren werken we samen met verenigingen, bedrijven en organisaties in het dorp. Kinderen van onze school neem deel aan de leerlingenraad op schoolniveau en ook op gemeenteniveau.

Beschrijving van school/populatie/ouders/ in de wijk/dorp.

Wie zijn onze kinderen die op onze school binnenkomen en wat betekent dit voor de competenties die we ze mee willen geven.

Zijn er vraagstukken of maatschappelijke gebeurtenissen die van invloed zijn op burgerschap voor onze school. (Denk hier ook aan bv de kinderraad van de gemeente Maasgouw).

7. Hier werken we aan

Wat moeten de kinderen kennen/kunnen op het terrein van burgerschapsvorming als ze onze school verlaten.

Wat willen we ze leren vanuit onze visie en context (omgeving)

Wat willen de kinderen zelf leren.

(Kruisje zetten voor welke bouw het van toepassing is. Kijk in <https://www.slo.nl/thema/meer/tule/> voor uitleg kerndoel per groep/bouw)

7.1 Kerndoel 36

Kerndoel 36: De leerlingen leren hoofdtaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.

Activiteit/methode/project	onderbouw	middenbouw	bovenbouw
Argus Clou aardrijkskunde/geschiedenis		x	x
Vreedzame School	x	x	x
Hulpdiensten, brandweer enz	x	x	x
Jeugdjournaal kijken dagelijks		x	x
Deelname leerlingen kinderraad gemeente Maasgouw			x

7.2 Kerndoel 37

Kerndoel 37: De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.

Activiteit/methode/project	onderbouw	middenbouw	bovenbouw
Vreedzame school	x	x	x
Leerlingenraad		x	x
Bureau Halt			x
Week van de mediawijsheid			x
jeugdjournaal kijken		x	x
Sociale vaardigheden middels de rubriksen PO-VO 10-14 onderwijs			x (groep 7 en 8)
Samenwerking PSW juniro	x		
Samenwerking Prokino	x	x	x
Kinderen lezen als Tutor van BOUW!			x

7.3 Kerndoel 38

Kerndoel 38: De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Activiteit/methode/project	onderbouw	middenbouw	bovenbouw
Vreedzame school	x	x	x
Methode Trefwoord	x	x	x
Week van de lentekriebels	x	x	x
Incidenteel leerlingen vanuit andere cultuur/geloof presentatie maken		x	x

7.4 Overige doelen (vrij in te vullen)

- Kerndoel 34: Kinderen leren zorg te dragen voor lichamelijke en psychische gezondheid van zichzelf en de ander.
- Kerndoel 35: Kinderen leren zich zelf redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer, en als consument.
- Kerndoel 39: Kinderen leren met zorg om te gaan met het milieu.
- Kerndoel 47: De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven

landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.

-Kerndoel 53: De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Activiteit/methode/project	onderbouw	middenbouw	bovenbouw
Vreedzame school	x	x	x
Methode verkeer let's go	x	x	x
Methode Argus Clou (AK, GS, N&T)		x	x
Kerndoel 34: thema's kleuters met externen (tandarts, verpleegkundige)	x		
Bureau Halt (verslaving, vuurwerk, enz)			x
Verkeersexamen groep 7			x
ANWB streetwise	x	x	x
Omgaan met Geld: week van het geld Kleuters: winkels/ huishoek/ restaurant	x	x	x
Sponserloop/goed doelen actie	x	x	x
IKL projecten / boomplantdag			x

Doelen m.b.t. discussie, informeren en mediawijsheid.

-Kerndoel 3: De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.

-Kerndoel 6: De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, en bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale bronnen.

Activiteit/methode/project	onderbouw	middenbouw	bovenbouw
Methode taal actief		x	x
Methode Veilig leren lezen		x	
Taalactiviteiten in groep 1/2	x		
methode Blits			x

Methode nieuwsbegrip		x	x
Kringgesprekken	x	x	x
Debatteren		x	x

7.5 Hoe betrekken we de kinderen bij hun eigen leerproces?

Op welke wijze?	onderbouw	middenbouw	bovenbouw
<i>Portfolio</i>	x	x	x
ouder-kind gesprekken	x	x	x
Incidenteel doelenkaarten/doelent posters		x	x

8. Hoe volgen we onze kinderen en evalueren we?

Hoe doen we dat?	onderbouw	middenbouw	bovenbouw
Portfolio 3x per jaar	x	x	x
KIJK	x		
Cito LOVS	x	x	x
Groeps en leerlingbesprekingen	x	x	x
SCOL (soc emotioneel meetinstrument)		x	x
Kindgesprekken en observaties	x	x	x

9. Schoolontwikkeling m.b.t. actief burgerschap

Waar willen we naar toe?

De ontwikkeldoelen voor actief burgerschap van schooljaar 2021-2022, staan verwerkt in het document "meerjarenplan 2021-2023" op schoolniveau.